

Одлуком Наставно-научног вијећа Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи, Универзитета у Источном Сарајеву, број: 1468/17 од 26.12.2017. године, именована је Комисија за оцјену и одбрану урађене докторске дисертације кандидата мр Зорана Пајкановића под насловом "**Свети Филарет (Дроздов) као егзегета**"

(у даљем тексту: Комисија)¹ у сљедећем саставу:

1. **Др Мирко Томасовић** – редовни професор за ужу научну област Библијска теологија предмети – Свето Писмо Новог Завјета и Новозавјетна теологија на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи – ментор
2. **Др Здравко Пено** – редовни професор за ужу научну област Филозофија религије, теологија и религиозне студије на предмету Догматика 1, 2, 3 и 4 на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи – предсједник
3. **Др Радомир Поповић** – редовни професор на предметима Општа историја цркве и Историја помјесних цркава на Православном богословском факултету у Београду – члан
4. **Др Владислав Топаловић** – ванредни професор за ужу научну област Библијска теологија – Свето Писмо Старог Завјета 1 и 2, Старозавјетна историја и егзегеза, Библијска теологија на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи – члан
5. **Др Зоран Јелисавчић** – доцент за ужу научну област Историјско теолошке науке на предмету Патрологија 1, 2, 3 и 4 на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи - члан

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Наставно-научном вијећу Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи, Универзитета у Источном Сарајеву следећи

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени урађене докторске дисертације

1. **Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области**

Докторска дисертација мр Зорана Пајкановића презентује егзегетски рад једног од највећих мислилаца у Руској православној Цркви св. Филарета (Дроздова), чија дела по обиму и садржају могу да стану у ред са највећим именима православних богослова. С обзиром на то да је библијска реч увек актуелна и да се односи на људе свих епоха и свих времена, егзегеза библијске речи је од онтолошког значаја колико јуче толико и данас. Отуда велики и непоновљиви значај ерминевтичког приступа св. Филарета, који је услед историјских околности остао скоро потпуно нерасветљен у светлу богословске науке. Наиме, постреволуционо време у Русији није дало никакву могућност да исплива грандиозно дело овога светитеља.

Имајући у виду да се у Филаретовим егзегетским делима провлачи аутентична и непоновљива црта, допринос у актуелној теолошкој мисли постаје неупитан. Исто тако, на српском језику постоји сасвим мали део његових преведених дела, без одговарајућег

¹ Комисија има најмање три члана од којих најмање један није у радном односу на Универзитету

критичког осврта, при чему је ово први рад који систематизовано, по богословским целинама, расветљава егзегетски рад св. Филарета.
<p>2. Оцену да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области</p> <p>У православној литератури уопште не постоје радови која се баве критичким освртом на целокупно егзегетско дело св. Филарета (Дроздова). Свеобухватна дела св. Филарета, као и закључци који произилазе као резултат научне критике указују да је докторски рад мр Зорана Пајкановића оригинално научно дело.</p>
<p>3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области</p> <p>Кандидат је аутор уџбеника из предмета Православна веронаука за 8. разред Основне школе у Републици Српској (прво штампано издање 2016. године), што је уско везано за тематику докторског рада; Методы толкования Священного Писания в церковной письменности IV века, Журнал Паломник, № 11, июль 2001.года.</p>
<p>4. Оцјена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему (по поглављима)²</p> <p>—</p> <p>Урађена докторска дисертација докторанда мр Зорана Пајкановића садржи 226 нумерисаних страница. На почетку рада постоји садржај а на крају извори и литература. Докторанд је рад урадио поштујући правила формата и прореда у техничком смислу. Концепт рада је добар, структура је постојана, дисертација је урађена уз поштовање релевантних научних принципа.</p> <p>Докторска дисертација почиње предговором (6-8) у којем кандидат мр Зоран Пајкановић јасно истиче значај личности светог Филарета (Дроздова) не само као богослова, него као целовите фигуре која је одиграла неоспорну улогу у целокупном животу Руске православне Цркве у 19. веку. Истовремено наводи да су књижевну величину Филаретове личности јарко сведочила велика имена руских писаца као што су Пушкин, Гогољ и Жуковски.</p> <p>У уводу (9-11) докторанд Зоран Пајкановић истиче циљ свог истраживачког рада. Наиме, као богослов св. Филарет је пре свега био библиста и егзегета. Иако његови радови имају обресе светоотачког наслеђа он је често говорио и доказивао да је дозвољено писати и нова тумачења на библијске текстове. О његовом егзегетском раду српско говорно подручје је сасвим мало упознато, што се намеће као циљ рада. Докторанд мр Пајкановић истиче да је св. Филарет аутентичан богословски мислилац. Библијска реч његовим пером бива преточена у још једну непоновљиву нијансу, исте лепоте као и код највећих богословских философа од хришћанске историје из времена кападокијских отаца. Исто тако, он подсећа да списатељска делатност светог Филарета до данас није систематизована, нити представљена као једна целина ни на једном говорном подручју, што се опет намеће као циљ његовог рада. На руском језику постоје радови који обухватају уске тематске целине, без свеобухватног осврта на Филаретов егзегетски труд. Отац Георгије Флоровски је у свом делу „Путеви руског богословља“ истакао значај Филаретове личности и његовог рада како</p>

² Испуњеност обима и квалитета у односу на пријављену тему, нарочито, треба да садржи: аналитички и системски прилаз у оцјењивању истраживачког постављеног предмета, циља и задатака у истраживању; испуњеност научног прилаз у доказивања тврдњи или претпоставки у хипотезама, са обрадом података

богословског, тако и архипастирског, без детаљне анализе свих богословских садржаја. У новије време појавили су се кратка тематска излагања као што су од Рибакoва Дмитрија „Митрополит Филарет как ученый, иерарх, проповедник“, оца Павла Хондзинског „О богословији свјатителя Филарета, митрополита Московског“, „Богословие истории в трудах Святителя Филарета, Митрополита Московског и Коломенског“ и др.

Када је реч о егзегетској делатности св. Филарета, докторанд истиче да се у беседама св. Филарет најчешће позива на Златоустова тумачења. Поред Златоуста наводи и тумачења св. Макарија, св. Василија Великог, св. Јована Дамаскина, Исака Сирина. Колико је свети Филарет био опчињен делима Светог Григорија Богослова сведоче речи Горског: „Дела светог Григорија Богослова својим дубокомислијем нарочито су била сродна његовом духу, која је изучавао са таквом љубављу да је поједине песме Григорија памтио до последњих година свога живота“. Када говори о Светом Предању позива се на одломке из дела св. Иринеја „О јереси“, као и на одломке из дела св. Василија „О Светом Духу“. Кандидат мр Зоран Пајкановић наводи да личност светог Филарета (Дроздова) као егзегете није довољно истражена, имајући у виду сплет историјских околности, у којима постреволуционо време комунизма није оставило простора да се Црква позабави конкретнијим изучавањем егзегетског рада св. Филарета. Он истиче да се циљ рада базира на систематизацији и повезивању беседа у једну целину од стварања света и човека до Силаска Светог Духа на апостоле, као и Христовог Другог доласка. Поред систематизације беседа, мр Зоран Пајкановић примећује неопходност да се кроз докторску дисертацију осветли конкретан егзегетски систем св. Филарета, који је послужио не само у превођењу Светог Писма на руски језик, него и у самом тумачењу истог.

У поглављу које описује житије светог Филарета (Дроздова) мр Пајкановић расветљава личност светитеља, тј. ставља акценат на његов свет и богоподобан живот, али и на његов рад на пољу богословске науке (12-27). Истовремено, указује на његов значај и улогу у животу Руске православне Цркве, која је трпела разна искушења у том периоду. Стиче се утисак да је Бог одабрао управо св. Филарета да буде браник и непоколебљиви заштитник православне вере у тадашњој Русији. С друге стране, у овом поглављу се наглашава да је свети Филарет био велики борац за независан рад Цркве у односу на државу, имајући у виду да је то Синодални период, када је Руском православном Црквом управљао Свети архијерејски синод, на челу са митрополитом московским. Стални члан Синода било је и световно лице постављено од стране царске власти, чиме је вршен притисак на Цркву од стране световне власти. Међутим, свети Филарет се нашао као непоколебљиви заштитник интереса Цркве.

За светог Филарета Свето Писмо представља неприкосновени ауторитет. То је реч која раскрива тајне Царства Божијег, што се и наглашава у четвртом поглављу (28- 39). Поред тога, разрешава се питање шта је потребно за изучавање и разумевање божанске речи. Истовремено, овакво поимање упућује на тезу да Свето Писмо треба тумачити без обзира што су га својевремено тумачила велика богословска имена. Ово поглавље је занимљиво и због тога што се предлажу својеобразна правила и препоруке за тумачење Светог Писма, односно представљен је приказ егзегетског система који указује на приоритете када је реч о раскривању појединих библијских места.

Пето поглавље представља егзегетску студију (40 - 46). Тема поглавља се односи на предности и недостатке превода Седамдесеторице, као и самог масоретског текста, који је током времена претрпео измене. Докторанд мр Пајкановић наглашава чињеницу да је превод Седамдесеторице начињен најмање 200 година пре Христа. Његова веродостојност се поистовећује са самим оригиналом. С обзиром на то да се потоњи масоретски преписи Старог Завета на појединим местима разликују од самог превода Седамдесеторице, већа важност се придаје самом преводу. Ова тврдња се заснива на чињеници да је текст превода настао у тренутку када су Јевреји били још увек изабрани народ Божији, када је јеврејски

језик био живи језик и када Јевреји нису имали разлога да изврћу месијанска места у свештеним књигама. Међутим, у овом поглављу мр Пајкановић истиче мисао светог Филарета да би погрешно било одбацити и оспорити јеврејски библијски текст. Превод Седамдесеторице је ипак превод, а не оригинал. Као такав и овај превод трпи грешке. Поједине грешке су настајале у жељи да се нагласе догађаји из историје јеврејског народа. Расплет око веће важности текстова налази се у Филаретовим одредбама које раскривају аутентичност текста.

Велика Филаретова приврженост према Светом Писму била је темељ чврстине његове речи. Међутим, критика његовог времена стављала му је замерку по питању Светог Предања. У шестом поглављу (47 – 57) докторанд мр Зоран Пајкановић је образложио разлоге Филаретове „суздржаности“ према Светом Предању и истовремено навео учење св. Филарета о Светом Предању. Филаретово учење о Светом Предању је у потпуности у духу православног учења. Извор предањске речи јесте сам Бог. Писмо и Предање имају исти задатак, јер имају исту садржину, тј. Писмо је записано Предање, отуда и истоветност њиховог значаја и садржаја. Разлози Филаретове суздржаности докторнад Пајкановић јасно примећује истичући да је св. Филарет „наилазио на поједина места где *предањска реч* није истоветна. Он примјећује да се у неким деловима *предања* разликују, а поједина чак и противрече“. Такви моменти се јављају услед тога што је Предање усмена реч, а усмена реч се лако може мењати. У наставку поглавља кандидат појашњава правила св. Филарета како искључити *људска предања* и како препознати Свето Предање.

Са седмим поглављем докторанд мр Зоран Пајкановић започео је излагање Филаретових тумачења библијског текста држећи се хронолошког поретка (58 – 89). Наиме, почиње са стварањем света и човека. Седмо поглавље се односи на старозаветни део и садржи подтезе о непрестаном божанском деловању, о стварању света, о томе да је човек микрокосмос у макрокосмосу; дотиче се теме образа и подобија, учење о души и њеној бесмртности по благодати; о појави и последицама греха, о наследности греха уопште, ово поглавље завршава старозаветним праобразима Христа.

У наредном поглављу докторанд Пајкановић има за циљ да истакне пророштва која се односе на Месију, с обзиром на то да имају изузетну важност у припреми старозаветног света за Његов дочек и прихватање (90 - 133). У новозаветној стварности многи су препознали Месију описаног у Писму. Сам Христос, објашњавајући Луки и Клеопи, упућује: *Није ли требало да Христос (Месија) то претрпи и да уђе у славу своју? И почевши од Мојсеја и од свију Пророка разјасни им што је у свим Писмима о њему писано.* Тиме Христос указује на важност старозаветних пророчанстава и истовремено их користи у циљу расвјетљавања Његове мисије.

Отуда, старозаветни праобрази, као и наведени месијански псалми, расветљавани пером многих светих Отаца, као и светог Филарета, заузимају високо место у теолошкој науци. Свети Филарет се у тумачењу месијанских места руководи мишљењем светих Отаца, али то му није сметало да и сâм изнесе оригинално и непоновљиво тумачење. На руку му је ишло беспрекорно познавање древних језика, што му је омогућавало да текст разуме у изворном облику. Сходно излагању докторанда Пајкановића скоро да нема беседе у којој се свети Филарет не позива на псалме. Свети Филарет књигу Псалтир уздиже на пиједестал свих књига Старог Завјета, сходно дефиницији светог Василија Великог који каже да је то књига *савршеног богословља (θεολογίαν τελείαν)*. За светог Филарета, као и за многе светитеље, Псалтир је сажетак свих свештених књига, пунота истине богопознања и богопоштовања, чисто огледало духовног учења и живота, које одговора сваком човеку појединачно. Свети Филарет наглашава да је то „орган славословља из кога свако може источити своје звуке; кадионица којом свако може окадити своју молитву; савршена приручна књига више мудрости уопште за Цркву и у особености за њене чланове“. Отуда, докторанд исправно сматра да би дисертација имала празнину да није узето у обзир

Филаретово тумачење другог и 67. псалма. Други псалам је по свом садржају христолошки и христоцентричан, што је и истакнуто. Псалам 87. је такође месијанског карактера и по свом садржају значајан је ради приказивања праобраза будућих времена, јер од првих стихова се најављује Христово васкрсење, све до Његовог другог доласка.

Осмо поглавље се односи на христологију и на тајну Христове искупитељске мијсије (134 – 158). Докторанд Пајкановић истиче да се теме многих проповеди светог Филарета тичу уласка зла у свет, људске огреховљености, тљености, односно свега што се обухвата речју *смрт*. Указујући на сав ужас греха, који растаче човека и сву природу, св. Филарет настоји да раскрије рану да би је залечио, да греховну силу обеснажи благодатном силом оваплоћеног Бога Логоса. Старозаветни човек је без Христа живео у непрекидној *адској ноћи* спознајући све страхоте које је са собом носио грех. Правилно се наглашава циљ Богооваплоћења у којем Слово Божије самој плоти открива пут да узиђе до нетљености и прослављења. У чину Богооваплоћења Христос је био потпуни човек (осим греха). У оквиру овог поглавља докторанд истиче да је неопходно изнети Филаретово учење о Пресветој Богородици, која је била непосредни учесник у тајни оваплоћења Бога Логоса. Докторанд Пајкановић истиче да светом митрополиту Филарету припада високо место у историји руске богословске мисли када је реч о теотокологији. Учење о Пресветој Богородици садржано је у проповедима на Богородичне празнике. У петотомном зборнику налазе се 44 беседе посвећене Пресветој Дјеви Марији. Садржај свих беседа представља једно целовито учење о Богородици. Систематизацијом свих написаних беседа, по темама Богородичних празника, формира се јасна слика и потпуно учење светог Филарета о Пресветој Дјеви Марији. Он почиње са протојеванђељем о *семену жене*, појашњавајући да је реч о Дјеви Марији, затим описује њен врлински живот, задирући до најтананијих детаља и околности кроз које је пролазила од времена Ваведења до Успења. Нарочито одушевљава и заноси реч светог Филарета када Дјевино *нека буде* пореди са божанским *нека буде*. То је тренутак када Творац указује поштовање и част самој твари, поштујући слободу сваког човека, своју божанску Реч суздржава од дејства док се сама Дјева не сагласи да постане Мајка Божија. Величанственост овог тренутка пројавило је јарком светлошћу Божију љубав према човеку. Овакво тумачење могло је истећи само из дубокосозерцавајуће мисли светог Филарета.

Сотириолошки значај Преображења Христовог образлаже се у деветом поглављу (159 – 163). Докторанд Пајкановић наводи Филаретово учење да таворски догађај Преображења јарко открива тајну Христове богочовечанске личности. Истовремено, докторанд се правилно позива на богослужбени текст у коме се каже да је *својим Преображењем Господ преобразио састав наше природе, озаривши га својим божанским телом, и дао му првобитно достојанство бесмртности*. Филаретово учење је у складу са реченим, јер Преображењем Христовим се открива човеково назначење и указује на пред почетну славу природе људске у Лицу Богочовека.

Када је реч о догађају Преображења Господњег, свети Филарет издваја два момента: Као прво, Божанство се јавља људима, али истовремено се и човечанство јавља у божанској слави. Односно, Христос открива своју божанску природу нетварном светлошћу којом је засијао, а његова људска природа сва обожена сија божанском славом. Христом је засијала нестворена, нетварна божанска светлост, којом је обухваћена, освећена и просвећена сва Његова људска природа. То је тренутак када су апостоли Петар, Јаков и Јован видели Царство Божије које долази у сили. Божанство Исуса просијало је кроз његово човечанство. Овим поглављем докторанд Пајкановић открива тајну Преображења Христовог у светлу његовог значења за цели род људски, чиме се открива и назначење човека.

Докторанд Пајкановић наглашава да тајна о Крсту Христовом спада у ред тема о којима је свети Филарет највише писао. Непрестано је понирао у ову тајну, опчињен не само Христовим голготским Крстом, него Крстом свецелог Његовог овоземаљског живота (164

– 179). Он созерцава и учи како се Божанство сједињује са човечанством, вечно са пролазним, свесавршено са ограниченим, нестворено са својом творевином, самопостојеће са ништавним и све то, по њему, представља несагледиви и недостижни Крст. Свети Филарет поистовећује улазак Бога Логоса у свет са свеколиким неизмерним Крстом, због чега и учи да се Крстом време повезује са вечношћу. То значи да је Крст образ постојања Логоса у свету, јер је сав Исусов живот био једино Крст. Изводећи закључак о тајни Христовог Крста докторанд исправно примећује да крсна смрт Христова представља смрт смрти.

Централни догађај у историји човечанства докторанд Пајкановић описо је у поглављу о тајни Христовог Васкрсења (180 – 195). Наиме, сви догађаји пре Христа, сва чудеса која треба да се догоде, налазе се у сени највећег чудесног догађаја – васкрсења Христовог. Докторанд правилно примећује код учења светог Филарета да је васкрсење Христово неисцрпни извор вечне радости; васкрсење Христово је јеванђеље – радосна вест, радост која траје вечно, а не привремено, због чега га назива *царем свих дана*. Докторанд Пајкановић истиче да васкрсење Христово превазилази било који догађај у историји човека. Бесмртност је била намењена човеку од његовог стварања. Она није била безусловна. Безусловна бесмртност је својствена само Богу, стога је у свет тљености и греха једино Бог, односно Богочовек, могао обновити токове бесмртности.

Филаретово учење о Светом Духу прожето је учењем о спасавајућој благодати Божијој. Стога, докторанд Пајкановић наглашава да се човек грехом скрио од Бога; грехом је човек унаказио божански лик у себи и на послетку, грехом је човек духовно умро. У овом поглављу се истиче мисао да је благодат Светога Духа обнављајућа сила Божија којом се човеку враћа све што је грех разрушио (196 – 210). Благодаћу Духа Светог човек се духовно рађа, плодовима Духа Светог се храни и одржава духовни живот и благодаћу Духа Светог човек ће васкрснути за Царство благодати – Царство Божије. Целокупан живот човека немогућ је и незамислив без благодати Духа Светог. Ради спасавајуће благодати Духа Светог Бог се постепено јавља и открива човеку. Докторанд мр Пајкановић истиче да Господ жели да нам саопшти Своје блаженство, и (жели) да има благодатне причаснике славе Своје. Бог је и створио човека да би био причасник славе његове. Задати циљ човеку је постављен да благодаћу Светога Духа приноси духовне плодове. Духовни плодови су храна за духовни живот човека. Извор духовних плодова није у човеку, јер да је у човеку он би био сам себи довољан. Извор духовних плодова је у Богу. Тиме се изводи закључак да је спасавајући благодатни живот у зависности од Бога. Докторанд истиче да свети Филарет и понире у тајну Светог Духа не ради пустог теологисања, него да би указао на првобитни циљ човека а то је остварење царства Божијег и Царства небеског благодаћу Светог Духа.

На крају рада, у закључку (211 – 213), докторанд мр Зоран Пајкановић истиче вредност правог егзегете, позивајући се на речи св. Григорија Богослова: „Философирати о Богу не може свако. Да, (то) није за свакога! То се не задобија јефтино и (то) не пузи по земљи! ... О Богу не могу сви философирати; зато су за ово и способни људи који испитују себе, који су провели живот у созерцању, а прије свега очистили, и по крајњој мјери чисте душу и тијело. За нечистога пак може бити опасно и дотаћи се чистога...“. Кандидат мр Пајкановић наводи да се за светог Филарета можемо рећи да је свецелим животом сведочио реч Светога Писма. Другим речима, проживљавајући заповести Божије, проживљавајући свештени текст, нашао се као сасуд благодати Духа Светог који је кроз њега говорио и тумачио реч Божију. И поред тога што је имао својеврстан систем тумачења, његов приступ није био схоластичког типа, као код западних егзегета, чија егзегеза иде у правцу рационалних појашњења заснованих на укалупљеним системима и шемама окованих словом, који су заборављали да *слово убија, а Дух оживљује*. За светог Филарета Свето Писмо је могао тумачити само благодаћени човек, испуњен Духом Светим, у коме обитава „истинита

узвишеност мисли заузетих Богом, ширина видокруга која се ограничава само вечношћу, благородност осећања рођених и одгојених речју Божијом, дух смирења који усред богатства Божије благодати у себи види само сиромаштво и недостојанство да би тиме величао Господа“.

Докторанд мр Зоран Пајановић наглашава да се значај и допринос светог Филарета у егзегетској делатности односи на његову мисао која се јавља као наставак светоотачке мисли. Истовремено, његов егзегетски рад се разликује (на појединим мјестима) од познатих тумачења св. Јована Златоуста или св. Атанасија Великог. На пример, када говори о *Царевој кћери* он указује да је реч о Пресветој Богородици, а не као што св. Атанасије Велики учи да се тиме разуме Црква Христова; или када се у књизи Постања каже да се Дух узносаше над водом, свети Филарет мисли да је ријеч о Светом Духу – Трећем Лицу Свете Тројице, док св. Јован Златоуст другачије тумачи. Но, треба нагласити да се такве „разлике“ не односе на догматске истине; ако привидне разлике и постоје, треба их прихватити као плодове једног дрвета, односно у једној тајни могу се разоткрити многе истине; једна слика може указати на више порука. И све су оне од истог извора, истог духа и све имају један циљ, а крајњи циљ сваког тумачења Светога Писма јесте спасење човека, а преко човека и васцеле Божије творевине.

5. Научни резултати докторске дисертације

Дисертација докторанда мр Зорана Пајкановића представља свеобухватан ерминевтички приказ Филаретовог богословља. Поред егзегетског значаја, докторски рад наводи егзегетске системе који могу бити руководеће начело за савремене библисте. Свакако, неопходно је испунити услове за такав приступ, с обзиром на то да Филаретов егзегетски систем подразумева знање древних библијских језика (јеврејског и старогрчког). С друге стране, сам Филаретов приступ библијском тексту представља аутентичну филозофско-богословску мисао.

6. Примјенљивост и корисност резултата у теорији и пракси³

Поред непоновљивих егзегетских резултата, дисертација се бави Филаретовим радом на пољу превођења Библије са древних на савремене језике. С обзиром на то да Стари Завет још увек није преведен на српски језик са оригиналних текстова (осим појединачни кратки делови), резултате св. Филарет би итекако требало узети у обзир, приликом превођења не само на српски него на било који други савремени језик.

7. Начин презентирања резултата научној јавности⁴

Резултати овог истраживања требало би да буду презентовани научној јавности у виду монографске публикације која се не би суштински разликовала од понуђеног текста дисертације.

³ Истаћи посебно примјенљивост и корисност у односу на постојећа рејешења теорије и праксе

⁴ Наводе се радови докторанта у зборницима и часописима у којима су објављени (истраживачки проблеми и резултати предмета истраживања докторске дисертације)

8. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ⁵

На основу предочених чињеница Комисија предлаже Наставно-научном већу Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи да кандидату мр Зорану Пајкановићу одобри одбрану написане докторске дисертације под насловом: СВЕТИ ФИЛАРЕТ (ДРОЗДОВ) КАО ЕГЗЕГЕТА.

Мјесто: Фоча

Датум: _____

Комисија:

1. _____
Др Мирко Томасовић – редовни професор за ужу научну област Библијска теологија предмети – Свето Писмо Новог Завјета и Новозавјетна теологија на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи – ментор
2. _____
Др Здравко Пено – редовни професор за ужу научну област Филозофија религије, теологија и религиозне студије на предмету Догматика 1, 2, 3 и 4 на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи – предсједник
3. _____
Др Радомир Поповић – редовни професор на предметима Општа историја цркве и Историја помјесних цркава на Православном богословском факултету у Београду – члан
4. _____
Др Владислав Топаловић – ванредни професор за ужу научну област Библијска теологија – Свето Писмо Старог Завјета 1 и 2, Старозавјетна историја и егзегеза, Библијска теологија на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи – члан
5. _____
Др Зоран Јелисавчић – доцент за ужу научну област Историјско теолошке науке на предмету Патрологија 1, 2, 3 и 4 на Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ у Фочи - члан

⁵ У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе

1. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____),
Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, предсједник Комисије;

2. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____),
Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, члан Комисије;

3. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____),
Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, члан Комисије;

4. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____),
Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, члан Комисије;

5. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____),
Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, члан Комисије;

Издвојено мишљење⁶:

1. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____),
Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, члан Комисије;

⁶ Чланови комисије који се не слажу са мишљењем већине чланова комисије, обавезни су да у извештај унесу издвојено мишљење са образложењем разлога због се не слажу са мишљењем већине чланова комисије (члан комисије који је издвојио мишљење потписује се испод навода о издвојеном мишљењу)